

Programmabureau Verkenning en Planuitwerking

Toelichting: Beoordelingsformulier tbv KRW MIRT 3 voortoets

Uitgangspunten en werkwijze

Marjoke Muller (WVL), Jeroen Postma (WVL), Ute Menke (WVL), Larissa Bakker (MN/PVP), Roel van der Schee (MN/PVP), update: februari 2019

1. Inleiding

Voorafgaand aan MIRT 3 beslissingen wordt een voortoets inclusief een KRW toets uitgevoerd door het Programmabureau Verkenning en Planuitwerking (PVP). De aanvraag loopt via de regiocontactpersoon van het Landelijk Team KRW. De voortoetsen worden uitgevoerd op alle aanlegmaatregelen; per maatregel of cluster van maatregelen al dan niet in de vorm van een project (zie [Werkwijzer RWS](#)). Dit toetsdeel richt zich vooral op het halen van de KRW-doelen.

Het projectbesluit van de KRW-aanlegprojecten kan dus alleen genomen worden nadat de resultaten van de planuitwerking zijn goedgekeurd door het PVP. Deze notitie beschrijft doel en werkwijze bij deze kwaliteitstoets en de inhoudelijke zaken waar de toetsing zich op richt. Hij geeft daarmee helderheid aan alle betrokkenen (zowel intern als extern) over de punten waarop het programmabureau toetst. Het is daarom van belang dat alle betrokkenen bij de planstudies van de inhoud van deze notitie op de hoogte zijn.

2. Doel en werkwijze

De kwaliteitstoets KRW richt zich op de realisatie van de KRW-doelen en het benutten van de mogelijkheden die het gekozen maatregelenpakket biedt voor het realiseren van Natura2000-doelen. Daarbij gaat het om drie deelvragen:

1. Wordt met het project voldaan aan de verplichtingen uit het BPRW c.q. het stroomgebiedbeheerplan?
2. Is het projectontwerp voldoende toegespitst op de specifieke KRW-doelen van het waterlichaam?
3. Worden synergiemogelijkheden tussen het bereiken van KRW- en aquatische N2000-doelen benut?

De toets is gericht op de kwaliteit van een *projectontwerp*. De toets is niet gericht op de vraag of uiteindelijk de KRW doelen voor een waterlichaam als geheel zullen worden gerealiseerd. Afhankelijk van de aanpak die een regio heeft gekozen kan de toets worden uitgevoerd voor een project, of voor afzonderlijke maatregelen (deelprojecten).

De toetsing beperkt zich tot de relatie tussen het projectontwerp en de ecologische doelen van de KRW en de natuurdoelen van N2000. De toetsing is dus niet gericht op de kwaliteit van het projectontwerp in algemene zin. Zaken als kosteneffectiviteit, landschapskwaliteit, recreatie, onderhoudsgevoeligheid etc. zijn geen apart onderdeel van deze toetsing maar worden belegd in de voortoets, zie link onder 1. Een ingang is ook de intranetsite 'Kennis en expertise'

http://corporate.intranet.rws.nl/Kennis_en_Expertise/Kennisvelden/Leefomgeving/MER_en_MIRT/Kaders_handreikingen_en_Brochures/ met verdere links naar sites en brochures, etc.

De toetsing wordt uitgevoerd door twee tot vier personen. Dit zijn deskundigen met kennis van de Kaderrichtlijn Water, N2000, kennis van ecologisch herstel in het algemeen en specifieke kennis van het gebied en/of het type maatregel dat getoetst wordt. Deze deskundigen zijn afkomstig van de WVL, van andere RWS-onderdelen of een externe partij (Deltares, ingenieursbureaus, etc.).

3. Te verstrekken informatie tbv de KRW - MIRT 3 voortoets

De toetsing van het projectontwerp wordt niet alleen gebaseerd op het uiteindelijke ontwerp, maar ook op een beschrijving van de afwegingen die zijn gemaakt bij het tot stand komen daarvan. Zonder een goede beschrijving hiervan is geen toets mogelijk. Het projectontwerp moet daarom op dit punt volledig en transparant zijn; mits in een later stadium van het proces zich nog wijzigingen voordoen bijvoorbeeld in de vergunningverlening of door eigendomswijzigingen dan is een update noodzakelijk.

Onderstaand wordt beschreven welke informatie moet worden gegeven om de toets goed uit te kunnen voeren.

A-Doel van de maatregel

In de meeste gevallen is de hoofddoelstelling van het project een bijdrage te leveren aan de realisatie van de KRW-doelstellingen zoals vastgelegd in het BPRW (Beheerplan Rijkswateren), het Nationaal Waterplan (NWP) en het SGBP (stroomgebiedbeheerplan). Voor een aantal projecten zijn de KRW doelstellingen nevendoelen van het project.

1. Beschrijf het hoofddoel van de maatregel (KRW, overige aanlegmaatregelen, ...).

B-De KRW opgave

Het gaat hier om een korte beschrijving van de KRW-opgave waaraan de maatregel zal bijdragen. Deze beschrijving bevat:

2. De huidige ecologische toestand en het te realiseren doel (GEP/GET) van het waterlichaam beschreven als score op de maatlaten van de kwaliteitselementen.
3. Waar nodig en nuttig een beschrijving van de huidige toestand op deelmaatlatniveau.
4. Een beschrijving van de (deel)maatlat waarop de maatregel is gericht, in algemene termen geformuleerd (bijvoorbeeld stroomminnende vis, kwelderareaal, etc.). De STOWA en overige waterbeheerders maken gebruik van ESF's (ecologische sleutelfactoren) als voorwaarde voor herstel van de ecologische kwaliteit. Deze zijn op dit moment (maart 2018) beschikbaar voor "stilstaande wateren", voor de stromende wateren zijn de ESF's in ontwikkeling. ESF kan gebruikt worden om aan te geven hoe de maatregel ingrijpt op de voorwaarden voor ecologisch herstel van de kwaliteitselementen.

http://watermozaiek.stowa.nl/Sleutelfactoren/Ecologische_sleutelfactoren_voor_stilstaande_wateren.aspx

C-Hydromorfologische knelpunten in het waterlichaam

Als de ecologische toestand van een waterlichaam niet voldoet, komt dat vrijwel altijd door de fysisch-chemische toestand van het waterlichaam of door veranderingen in de hydromorfologie. De projecten uit het KRW aanlegprogramma zijn vrijwel altijd gericht op mitigatie van negatieve effecten van hydromorfologische ingrepen. Het is daarom van belang te beschrijven welke hydromorfologische ingrepen beperkend zijn voor de ecologie van het waterlichaam en hoe de uitgewerkte maatregel daar wat aan kan doen.

5. Beschrijf de hydromorfologische ingrepen die beperkend zijn voor de kwaliteitselementen.
6. Beschrijf de negatieve effecten van deze hydromorfologische ingrepen.
7. Geef aan hoe de maatregel bijdraagt aan het mitigeren van deze negatieve effecten.

D-Het projectontwerp

Bij het uitwerken van inrichtingsmaatregelen moet met veel meer zaken rekening worden gehouden dan de KRW alleen. Ten eerste levert iedere locatie zijn randvoorwaarden op. Te denken valt aan randvoorwaarden vanuit veiligheid, bescherming bestaande natuurwaarden, bescherming archeologische waarden, randvoorwaarden vanuit de scheepvaart, etc. Daarnaast spelen natuurlijk zaken als aanlegkosten, noodzakelijke beheersinspanning en de mogelijkheid tot hergebruik van materialen. Verder kunnen projecten nevendoelen hebben, bijvoorbeeld andere natuurwaarden, recreatiemogelijkheden of landschappelijke waarden. Andersom is het ook mogelijk dat KRW doelstellingen nevendoelen zijn van een project (overige aanlegprojecten). Randvoorwaarden en nevendoelen kunnen ertoe leiden dat een ontwerp niet op maximaal ecologisch rendement voor de KRW is gericht. Te denken valt bijvoorbeeld aan een nevengeul die niet de maximale lengte krijgt om een stroomdalgrasland te sparen, een talud dat wat steiler wordt dan wenselijk is, om kosten te besparen, etc. Waar dit speelt moet duidelijk beschreven worden hoe met deze zaken is omgegaan. Bovendien ligt er voor de Rijkswateren niet alleen een opgave vanuit de Kaderrichtlijn Water, maar ook vanuit het Natura2000-beleid. Dat betekent dat er bij het ontwerp actief moet zijn gezocht naar mogelijkheden de synergie tussen het bereiken van de KRW-doelen en de Natura2000-doelen te versterken.

Gevraagd wordt om een duidelijke beschrijving van de uitgewerkte maatregel. Deze beschrijving bevat:

8. Een beschrijving van de ontwerpcriteria en het daaruit voortvloeiende optimale ontwerp voor deze maatregel om de ongewenste effecten van de hydromorfologische ingrepen maximaal te mitigeren. Vermeldt daarbij de informatiebron waar die criteria uit afkomstig zijn (literatuur, ervaringen andere projecten, met naam genoemde deskundigen ...). Voorbeelden van criteria zijn: maximalisatie van de oppervlakte intergetijdengebied, maximalisatie van de land-water interactiezone, maximalisatie van geschikt groeigebied voor waterplanten, optimalisatie van de stroomsnelheid voor bepaalde vissoorten, etc.
9. Geeft indien van toepassing een beschrijving van de soorten en/of habitattypen waarvoor in dat gebied instandhoudingsdoelstellingen gelden. Deze beschrijving kan worden beperkt tot soorten/habitattypen met watergerelateerde ecologische vereisten. Tevens aangeven of er sprake is van een 'sense of

urgency' gebied of een 'TOP-gebied verdroging'. Geef vervolgens een beschrijving van de mogelijkheden om via eenvoudige aanpassingen in het ontwerp de synergie tussen het bereiken van KRW-doelen en Natura 2000 doelen te versterken.

10. Beschrijf de randvoorwaarden en neven doelen die een rol hebben gespeeld in het projectontwerp. Maak vervolgens inzichtelijk op grond van welke afwegingen tussen KRW-doelen, randvoorwaarden en neven doelen het projectontwerp tot stand is gekomen. Geef daarbij tevens aan in hoeverre de N2000 meekoppelmogelijkheden zoals beschreven bij vraag 9 zijn benut.
11. Een korte beschrijving van de uitgewerkte maatregel naar aard, lengte en/of oppervlakte die het mogelijk maakt om eenvoudig na te gaan hoeveel de maatregel aan de BPRW/SGBP verplichtingen bijdraagt.
12. Een uitgebreide beschrijving van het ontwerp, voorzien van zaken als kaarten, dwarsprofielen en aanvullende informatie (bijvoorbeeld over overstromingsfrequenties) die een compleet beeld geeft van de wijze waarop de maatregel zal worden uitgevoerd.

G-Verwachte effecten van het project

Uiteindelijk is het van belang welk effect op de doelen wordt verwacht van de maatregel. Het kwantificeren van effecten en het doorvertalen van effecten op projectniveau naar het effect op het waterlichaam als geheel is bijzonder moeilijk. Het is daarom voldoende om een beschrijving op projectniveau te geven.

13. Geef een kwantitatieve beschrijving van wat gerealiseerd wordt aan oppervlaktes van relevante habitats/ecotopen, gerealiseerde verbindingen, etc.
14. Geef een kwalitatieve beschrijving van wat dit betekent voor de KRW doelen (in termen van maatlaten en deelmaatlaten, waar wenselijk kunnen ook specifieke soorten worden genoemd).
15. Geef een kwalitatieve beschrijving van wat dit betekent voor de N2000-doelen (in termen van soorten en/of habitats).

F-Beheer en onderhoud

Een maatregel moet natuurlijk gericht zijn op blijvende effecten. In de meeste gevallen is daarvoor een zekere mate van beheer en onderhoud noodzakelijk. Dit moet in de eerste plaats inhoudelijk worden beschreven, maar daarnaast moet aandacht worden gegeven aan wie verantwoordelijk is voor de uitvoering en de kosten ervan.

16. Geef een beschrijving van beheer en onderhoud die nodig is voor blijvende effectiviteit van het project.
17. Geef een inschatting van de daaraan verbonden kosten
18. Beschrijf hoe de verantwoordelijkheid van beheer en onderhoud zal worden geregeld (inhoudelijk en financieel).

G-Projectmonitoring

19. Is er voorzien in projectmonitoring? Zo ja, welke parameters worden gemeten en wat is de looptijd van het meetprogramma?

Tot slot

Op het eerste gezicht zou het kunnen lijken dat de kwaliteitstoets tot veel extra werk leidt. De gevraagde informatie is echter onmisbaar in ieder planvormingstraject. Het gaat er om dat helder op papier wordt gezet welke informatie is gebruikt en hoe hiermee is omgegaan. Dit kan in een beperkte hoeveelheid tekst (en er kan vaak gebruik worden gemaakt van tekststukken vanuit bestaande documenten die in het project zijn opgesteld).

Informatiebronnen

Belangrijke informatie over de huidige toestand van waterlichamen, de doelstellingen en de (hydromorfologische) knelpunten zijn te vinden in de *brondocumenten*. De **brondocumenten** zijn levende documenten, die periodiek worden bijgewerkt¹. De brondocumenten zijn te vinden op internet: <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-infrastructuur-en-milieu/documenten?trefwoord=brondocumenten+bprw&periode-van=&periode-tot=&type=Alle+documenten>

Maatlatten zijn te vinden op intranet:

<https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/2016-2021/aanvullende-pagina/sgbp-2016-2021/>

De **Rijkswateren Ecotopenstelsels** (RWES) kunnen helpen om randvoorwaarden voor maatregelen zo kwantitatief en uniform mogelijk te formuleren. Ze zijn digitaal beschikbaar via kennisplein:

- **RWES aquatisch.** Ministerie van Verkeer en Waterstaat Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RWS, RIZA); D.T. van der Molen, H.P.A. Aarts, J.J.G.M. Backx, E.F.M. Geilen, M. Platteeuw. Lelystad : RWS, RIZA, 2000:
http://files.kennisplein.intranet.minienm.nl/5/5/55241/RWES_aquatisch.PDF
- **RWES oevers.** C.M. Lorenz; Witteveen+Bos. Deventer : Witteveen+Bos, 2001:
http://files.kennisplein.intranet.minienm.nl/9/7/97865/RWES_oevers.pdf
- **RWES terrestrisch.** Actualisatie ecotopenindeling van de periodiek tot zelden overstroomde en overstromingsvrije zones langs de rijkswateren:
http://files.kennisplein.intranet.minienm.nl/3/6/360345/RWES_Terrestrisch-actualisatie_ecotopenindeling_van_de_periodiek_tot_zelden.pdf
- **RWES zout.** Zoute wateren EcotopenStelsel (ZES.1) = A Dutch Ecotope System for Coastal Waters (ZES.1) : Voor het in kaart brengen van het potentiële voorkomen van levensgemeenschappen in zoute en brakke rijkswateren:
<http://files.kennisplein.intranet.minienm.nl/3/1/318290/zoute%20wateren%20ecotopenstelsel%20zes.1.pdf>

Door de regio Noord-Brabant is een rapport opgesteld over het ontwerp van vispassages.

<http://edepot.wur.nl/247645>

Vragen over de brondocumenten en ecotopenstelsels of algemene vragen over toestand en doelen van waterlichamen kunnen bij WVL worden gesteld. Contactpersonen daarvoor:

Marjoke Muller (06-11271116)

Jeroen Postema (06- 15025167)

¹ Vooralsnog is de planning dat er jaarlijks wordt geactualiseerd.